

Nr 107.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående lån till främjande av bostadsproduktionen; given Stockholms slott den 11 februari 1927.

Under återopande av bilagda utdrag ur statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Jakob Pettersson.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 februari 1927.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Pettersson:

I årets statsverksproposition, femte huvudtiteln, sid. 334—335, anmälde jag en den 13 november 1926 dagtecknad skrivelse från statens byggnadsbyrå. I anslutning till innehållet i denna skrivelse uttalade jag den uppfattningen, att statens bostadslånefond även för nästkommande budgetår borde erhålla tillskott för att under nämnda budgetår kunna lämna fortsatt ekonomiskt stöd

till främjande av bostadsproduktionen. Det för ändamålet erforderliga belopp, som ej motsvarades av till fonden inflytande amorteringar, syntes, liksom tidigare skett, böra disponeras såsom lån ur rusdrycksmedelsfonden. Emellertid kunde det belopp, som för budgetåret 1927—1928 finge anses erforderligt till bostadslån under år 1928, icke för det dåvarande med någon större grad av säkerhet beräknas. Jag förutsatte därför, att jag, sedan någon tids ytterligare erfarenhet av utvecklingen på förevarande område kunnat inhämtas, skulle bliva i tillfälle att förelägga Kungl. Maj:t förslag till proposition i ämnet.

Jag anholder nu att få till behandling upptaga ifrågavarande spørsmål.

Innan jag övergår till att i samband med de olika frågorna redogöra för innehållet i byggnadsbyråns nyssnämnda framställning den 13 november 1926, får jag i korthet erinra om de senare årens statsåtgärder på området.

Statsåtgärder
för åren 1920
—1926.

I 1922 års proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen (nr 228 sid. 2) lämnades en sammanfattande översikt över de åtgärder, som från statens sida vidtagits under åren 1920 och 1921 för att genom direkt ekonomiskt stöd främja bostadsproduktionen. Motsvarande redogörelse för de fem följande åren hava lämnats i propositionerna i ämnet för åren 1923 (nr 62 sid. 2), 1924 (nr 68 sid. 2), 1925 (nr 202 sid. 2) och 1926 (nr 153 sid. 2).

Till dessa redogörelser tillåter jag mig nu hänvisa. Jag får emellertid erinra, att 1925 års riksdagsbeslut (skrivelse nr 277) innefattade medgivande, att medel till beredande av lån ur statens bostadslånefond finge disponeras för två år, nämligen dels för år 1925 till belopp av 8,000,000 kronor och dels för år 1926, i den mån de angivna medlen därtill föresloge, likaledes till belopp av 8,000,000 kronor. I 1926 års proposition i ämnet (nr 153) utvecklades närmare, hurusom denna anordning närmast åsyftade en sådan omläggning av låneverksamheten, att lånen, som tidigare ofta kunnat beviljas först i efterskott, alltid skulle kunna beviljas redan före byggnadsföretagens igångsättande. Anordningen kunde till viss grad genomföras vid fördelningen av 1926 års medel. Denna fördelning skedde genom Kungl. Maj:ts beslut den 26 mars 1926, alltså efter det nämnda års bostadsproposition avlåtits, varför någon redogörelse för fördelningen av dessa medel ej i sedvanlig ordning kunde lämnas i propositionen till nämnda års riksdag. Jag kommer därför att i det följande lämna en sådan redogörelse i sammanhang med motsvarande redogörelse för fördelningen av 1927 års medel.

1926 års riksdagsbeslut och kungörelse.

År 1926 medgav riksdagen (skrivelse nr 312) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 153 och i ämnet väckta motioner, att för beredande av lån ur statens bostadslånefond finge av angivna medel, i den mån dessa därtill föresloge, för år 1927 disponeras sammanlagt högst 6,000,000 kronor. Till ändamålet finge sålunda inom denna gräns disponeras dels till bostadslånefonden inflytande amorteringar för år 1926 och dels, såsom nya lån ur rusdrycksmedelsfonden, de till bostadslånefonden inflytande räntorna för år 1926, räntorna för senare halvåret 1926 å andra rusdrycksmedelsfondens tillgångar samt slutligen rusdrycksmedelsfondens uppsamlade tillgångar den 30 juni samma år.

För bostadslånefondens bildande och ökning hade under åren 1920—1924 ställts till förfogande sammanlagt 55,500,000 kronor. För åren 1925, 1926 och 1927 hava sedermera ställts till förfogande för det förstnämnda året 8,000,000 kronor samt för de båda senare åren, i den mån angivna medel därtill kunnat förslå, 8,000,000, respektive 6,000,000 kronor. Det för år 1926 verkligen disponibla beloppet kom att uppgå till 6,900,000 kronor. För åren 1920—1927 hava sålunda gjorts disponibla för utlåning ur bostadslånefonden sammanlagt 76,400,000 kronor. Härav har emellertid en del utgjorts av amorteringar å tidigare beviljade lån ur fonden. Jämväl må nämnas, att år 1923 ett belopp av 3,000,000 kronor enligt riksdagens medgivande fick disponeras för beredande av extra statsbidrag. Beloppet, som utgick av byggnadsskattemedel, användes till avskrivningar å lån ur bostadslånefonden, och de icke fullt 3,000,000 kronor, som sålunda tillfördes fonden, utlånades samma år på nytt. Samtliga bostadslånefondens tillgångar redovisas såsom skuld till rusdrycksmedelsfonden.

Med avseende å de för år 1927 disponibla lånemedlen hava bestämmelser meddelats i *kungörelse angående lån ur statens bostadslånefond den 29 juni 1926* (nr 265). Bestämmelserna ansluta sig i allt väsentligt till föreskrifterna i 1925 års motsvarande kungörelse (nr 296), för vilkens huvudsakliga innehåll redogörelse lämnades i 1926 års proposition i ämnet (nr 153 sid. 3). Jag får nu hänvisa till denna redogörelse, i den mån bestämmelserna icke komma att i det följande återgivas.

Avvikelserna i 1926 års kungörelse från äldre bestämmelser hänföra sig i första hand till tidsbestämmelserna. Lånemedlen hava sålunda förbehållits byggnadsföretag, som påbörjats tidigast den 1 januari 1927. Ansökningstiden utgick den 1 november 1926. Den nyss berörda anordningen att låta lånefördelningen äga rum i god tid före byggnadsföretagens påbörjande kunde till fullo genomföras beträffande 1927 års medel. Fördelningen skedde den 19 november 1926.

Vidare stadgas i 1926 års kungörelse, att lån skall lyftas före utgången av år 1927, ehuru med rätt för statens byggnadsbyrå att härutinnan lämna ett års anstånd. Om sådant anstånd lämnas beträffande viss del av lån, skall denna del räknas såsom särskilt lån. I samband härmed har en tidigare gällande föreskrift, att lån, som lyftats i skilda delar, skulle löpa räntefritt till utgången av det kalenderår, då sista delen utlämnats, uteslutits ur förvarande författning. Lån, som icke lyftats inom behörig tid, skall anses förverkat och av byggnadsbyrån redovisas såsom besparing.

I övrigt må erinras om några av de viktigare föreskrifter, vilka i huvudsakligen oförändrat skick bibehållits från tidigare kungörelser.

Under de första åren kunde lån ur bostadslånefonden utlämnas allenast till kommun eller under förmedling av kommun, som jämväl i senare fallet hade att ikläda sig fullt betalningsansvar för lånet. I 1925 års kungörelse (nr 296) vidtogs den ändringen, att lån till annan än kommun visserligen skulle utgå genom särskild låneförmedlare, men att såsom sådan förmedlare finge fungera icke blott kommun utan också bolag, förening eller stiftelse, som Kungl.

Maj:t därtill lämnat tillstånd. Liknande föreskrifter hava upptagits i 1926 års kungörelse.

Vidare må lån ej, med mindre Kungl. Maj:t på synnerliga skäl lämnar tillstånd därtill, utgå för större lägenheter än om tre rum och kök eller, där fråga är om egnahemsbyggnad innehållande allenast *en* lägenhet, om fyra rum och kök.

Lån må ej överstiga femtio procent av byggnadskostnaden, tomtkostnaden däri ej inberäknad, och får utgå med högst åttatusen kronor för lägenhet.

Låneförmedlare må ej av låntagare betinga sig strängare lånevillkor än som gälla i fråga om förmedlarens förbindelse mot staten. Härutinnan göres dock beträffande enskilda låneförmedlare undantag för de bidrag till förvaltningskostnader och till täckande av förluster, som förmedlaren efter Kungl. Maj:ts medgivande må kunna betinga sig av låntagaren. I intet fall må låneförmedlare av företagaren mottaga sådan säkerhet för lånet, att den sistnämnde förhindras att i skälig omfattning för byggnadsföretaget upptaga annat byggnadslån med förmånsrätt framför förmedlarens fordran.

Lån löper utan ränta och amortering till utgången av det kalenderår, då det utlämnats. För tiden därefter löper lånet såsom amorteringslån. Amorteringen jämte fem procent ränta å oguldet lånebelopp utgöres genom en annuitet av tillhoppa sex och en halv procent.

Ansökningar om lån ställas till Kungl. Maj:t och ingivas till statens byggnadsbyrå, som har att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till fördelning av lånemedlen.

Användningen
av 1926 och
1927 års låne-
medel.

Under erinran att särskild redogörelse för användningen av tillgängliga medel för beredande av lån ur statens bostadslånefond m. m. för vart och ett av åren 1920—1925 varit fogad till propositionen i förevarande ämne det näst följande året (1921 nr 357 sid. 6, 1922 nr 228 sid. 4, 1923 nr 62 sid. 3, 1924 nr 68 sid. 3, 1925 nr 202 sid. 4, 1926 nr 153 sid. 4), övergår jag nu till att lämna redogörelser för användningen av dels, såsom jag nyss berörde, 1926 års och dels 1927 års lånemedel.

1926 års
medel.

Vad först angår 1926 års lånemedel, förelågo vid ansökningstidens utgång den 1 februari 1926 ansökningar från följande antal låneförmedlare och till följande belopp, nämligen:

20 städer	5,774,195 kronor
3 köpingar	136,425 »
9 municipalsamhällen och landskommuner	227,150 »
3 enskilda låneförmedlare	2,900,000 »

eller tillhoppa 9,037,770 kronor.

I skrivelse den 18 februari 1926 framlade *byggnadsbyrån* förslag till fördelning av de disponibla lånemedlen. Dessa utgjordes dels av de medel, som enligt 1925 års medgivande från riksdagen finge disponeras för år 1926 och som enligt statskontorets beräkning, såsom nämnts, visat sig uppgå till

6,900,000 kronor, och dels av uppkommen besparing å tidigare beviljade lån till ett belopp av 132,600 kronor, eller sammanlagt 7,032,600 kronor. Utöver detta av byggnadsbyrån redovisade belopp blev senare, till följd av Kungl. Maj:ts beslut i annat ärende samma dag som byråns framställning upptogs till prövning ytterligare en besparing å 100,000 kronor tillgänglig, varigenom det till fördelning disponibla totalbeloppet höjdes till 7,132,600 kronor.

Rörande vissa grundsatser, som varit vägledande vid förslagets upprättande, anförde byrån i nämnda skrivelse följande.

Vid prövningen av ansökningarna och uppgörandet av förslag till fördelning av tillgängliga lånemedel hade jämlikt berörda kungörelse den 26 juni 1925 hänsyn i främsta rummet tagits till inom respektive kommun förefintlig bostadsbrist, och kännedom härom hade vunnits icke blott genom ansökningshandlingarna utan även genom från socialstyrelsen inhämtade upplysningar. På grund av den i § 2 av förenämnda kungörelse givna föreskriften, att lånen skulle så fördelas, att därigenom särskilt främjades företag av direkt allmännyttig natur eller anordningar, som avsåge att bereda den boende äganderätt eller annan stadigvarande rätt till bostaden, hade vid förslagets uppgörande i första hand lån föreslagits åt halvkommunala företag, egnahemsföretag och kooperativa bostadsföretag. I likhet med vad som tillämpats under föregående år, hade såsom »eget hem» ansetts sådan byggnad, som utom bostad för ägaren innehölle ytterligare en lägenhet, avsedd för uthyrning. Byggnad, innehållande tre eller flera lägenheter, ävensom sådan mindre byggnad, i vilken ägaren icke skulle hava sin bostad, hade betraktats såsom hyreshus.

I överensstämmelse med de principer, som tillämpats vid fördelningen av närmast föregående årens lånemedel, hade byggnadsbyrån vid fördelningen av 1926 års medel med hänsyn till rådande lägre byggnadskostnad ansett, att lån icke borde utgå med den fastställda högsta procentuella andelen av byggnadskostnaden utan att lånesumman i regel borde kunna begränsas till omkring 35 % av nämnda kostnad.

Vid ansökningarnas bedömande hade byrån även haft sin uppmärksamhet fäst därpå, att icke sådana omständigheter varit för handen, att genom understödjande av byggnadsverksamheten inom en kommun en av förhållandena ej ovillkorligen påkallad inflyttning från landsbygden skulle befordras, varjämte byggnadsbyrån sökt att, i den mån sådant låtit sig göra, tillmötesgå framställningar från sådana kommuner, som under föregående år anhållit om lån, men oaktat de synts därav förtjänta, icke då kunnat på grund av anslagens otillräcklighet tilldelas sådant.

Den 26 mars 1926 lämnade Kungl. Maj:t jämlikt § 2 i 1925 års lånekungörelse (nr 296), på därom gjorda och av byggnadsbyrån med utlåtanden överlämnade ansökningar, följande enskilda sammanslutningar tillstånd att förmedla lån ur statens bostadslånefond av 1926 års lånemedel, nämligen hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund u. p. a., Stockholms kooperativa bostadsförening u. p. a. och Stuvsta fastighetsägarförening u. p. a. Jag skall senare lämna en redogörelse för de villkor, som därvid uppställts.

Samma dag, den 26 mars 1926, fattade Kungl. Maj:t beslut rörande byggnadsbyråns förslag till lånemedlens fördelning. Med ändring av byggnadsbyråns förslag allenast i vad rörde låneansökningen från sistnämnda förening beviljade Kungl. Maj:t sålunda genom brev nämnda dag vissa låneförmedlare lån ur statens bostadslånefond att i enlighet med bestämmelserna i nyss-

nämnda kungörelse nr 296 utgå med högst angivna belopp, under förutsättning beträffande kommun att, därest jämlikt bestämmelserna i § 74 i förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse i stad eller § 73 i förordningen av samma dag om kommunalstyrelse på landet så erfordrades, kommunen erhöles Kungl. Maj:ts tillstånd till lånets upptagande. I sistnämnda hänseende skulle vederbörande länsstyrelse tillse, att framställning i ämnet, jämte länsstyrelsens yttrande, skyndsamt och så vitt möjligt icke senare än den 15 maj 1926 inkomme till Kungl. Maj:t. Brevet innefattar tillika föreskrift om de slag av byggnadsföretag, till vilka lånen i huvudsak skulle utgå. De sålunda beviljade lånen voro följande:

Av besparingar från föregående år:

Städer:

			Kronor.
Karlskrona	för enskilt hyreshus	20,000	
	» enskild egnahemsbyggnad	6,000	26,000
Vadstena	» enskilda egnahemsbyggnader		10,000
	Summa kronor		36,000

Landskommuner:

Bollnäs	s:n för enskilda egnahemsbyggnader		14,000
Botkyrka	» » » »		49,600
Danderyds	» » » »		8,800
Nacka	» » enskild egnahemsbyggnad		4,900
Ramundeboda	» » » »		5,100
Ronneby	» » enskilda egnahemsbyggnader		14,200
	Summa kronor		96,600

Enskild låneförmedlare:

Stuvsta fastighetsägareförening u. p. a. för enskilda egnahemsbyggnader	100,000
---	---------

Av de för år 1926 anvisade medlen:

Städer:

Borås	för av bostadsförening uppförd byggnad . .	84,000	
	» enskilda egnahemsbyggnader	100,000	184,000
Eskilstuna	» » » »		44,000
Eslöv	» » » »		34,000
Falköping	» » » »		21,000
Gävle	» halvkommunalt byggnadsföretag . . .	166,000	
	» enskilda egnahemsbyggnader	174,000	340,000
Göteborg	» av bostadsförening uppförd byggnad . .	25,000	
	» enskilda egnahemsbyggnader	491,000	516,000

			Kronor.
Halmstad	för av kooperativ förening uppförda bygg-		
	nader	44,000	
	» enskilda egnahemsbyggnader	56,000	100,000
Hälsingborg	» » »		440,000
Kalmar	» » hyreshus		60,000
Kristianstad	» » egnahemsbyggnader		27,000
Landskrona	» enskilt hyreshus		46,500
Lund	» av kooperativ förening uppförd byggnad	70,000	
	» enskilda egnahemsbyggnader	20,000	90,000
Malmö	» kooperativa byggnadsföretag och enskilda eгна-		1,000,000
	hemsbyggnader		28,000
Mölndal	» enskilda egnahemsbyggnader		
Norrköping	» kooperativa byggnadsföretag samt enskilda eгна-		375,000
	hemsbyggnader och hyreshus		
Söderhamn	» kooperativt byggnadsföretag	57,200	
	» enskild egnahemsbyggnad	5,800	63,000
Södertälje	» enskilda egnahemsbyggnader		11,500
Trälleborg	» » »		17,000
Uppsala	» kooperativa byggnadsföretag	127,000	
	» enskilda egnahemsbyggnader	59,000	186,000
Västerås	» kooperativt byggnadsföretag		94,000
Ystad	» enskild egnahemsbyggnad		9,000
Örebro	» av bostadsbolag uppförda egnahemsbygg-		
	nader	112,000	
	» enskilda egnahemsbyggnader	56,000	168,000
Summa kronor			3,854,000

Köpingar:

Björkhamre	för enskilda egnahemsbyggnader	13,000
Bollnäs	» » »	10,500
Ljusdal	» » »	41,500
Nynäshamn	» » »	22,800
Svedala	» » »	70,800
Summa kronor		158,600

Municipalsamhällen och landskommuner:

Falköpings	förstäders m:e för enskilda egnahemsbyggnader . . .	15,700
Fosie	s:n » »	58,500
Huddinge	» för enskild egnahemsbyggnad	5,700
Snöstorps	» » enskilda egnahemsbyggnader	7,500
Summa kronor		87,400

Enskilda låneförmedlare:

	Kronor.
Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund u. p. a. för kooperativa byggnadsföretag	2,620,000
Stockholms kooperativa bostadsförening u. p. a. för kooperativa byggnadsföretag	180,000
Summa kronor	2,800,000

Sammanfattning:

Städer	3,890,000
Köpingar	158,600
Municipalsamhällen och landskommuner	184,000
Enskilda låneförmedlare	2,900,000
Summa kronor	7,132,600

I brevet föreskrev Kungl. Maj:t, dels att byggnadsföretagare skulle åtnjuta ränte- och amorteringsfrihet under lika lång tid som den, under vilken låneförmedlaren åtnjöt motsvarande förmån av staten, och dels att lån, i den mån det av låneförmedlaren icke lyftats före utgången av år 1926, skulle anses förverkat och överföras till de av statens byggnadsbyrå regelbundet redovisade besparingarna, för så vitt icke byrån på synnerliga skäl medgäve undantag.

Ytterligare bemyndigade Kungl. Maj:t statens byggnadsbyrå att efter framställning av vederbörande låneförmedlare, med iakttagande av bestämmelserna i § 2 i förberörda kungörelse nr 296 år 1925, i särskilda fall överflytta för visst slag av byggnadsföretag beviljat lån till annat slag av byggnadsföretag. Tillika anbefallde Kungl. Maj:t byggnadsbyrån, bland annat, att därest besparing skulle uppstå å de sålunda beviljade lånen, inkomma med förslag till fördelning av de belopp, som därigenom bleve tillgängliga.

*Villkor för
förmedling
genom en-
skilda av
1926 års
lånemedel.*

Såsom jag förut nämnt, lämnade Kungl. Maj:t genom brevet den 26 mars 1926 tre enskilda sammanslutningar tillstånd att förmedla lån ur statens bostadslånefond av 1926 års lånemedel. De villkor, som härutinnan uppställts beträffande hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund u. p. a. och Stockholms kooperativa bostadsförening u. p. a. och som i tillämpliga delar inbördes överensstämman, ansluta sig till av byggnadsbyrån i skrivelse den 18 februari 1926 framlagda förslag. Jämväl de villkor, som uppställts i fråga om Stuvsta fastighetsägarförening u. p. a., en sammanslutning av egnaheimsbyggare i Stuvsta municipalsamhälle i Huddinge socken av Stockholms län, ansluta sig i tillämpliga delar huvudsakligen till de villkor, som uppställts för de båda förstnämnda sammanslutningarna. Beträffande riksförbundet och Stockholms kooperativa bostadsförening har emellertid föreskrivits, att lån skall säkerställas av inteckning, belägen utom 50 och inom högst 80 procent av egendomsvärdet, under det att motsvarande procentsatser för Stuvstaföreningens vidkommande satts till 40 och 75. Följande villkor, hava uppställts beträffande riksförbundets låneförmedling.

1:o.

I de för riksförbundet den 18 oktober 1924 registrerade stadgarna skola intagas bestämmelser, dels att förbundet har till uppgift att till i punkt 2:o omnämnd bostadsförening förmedla lån och dels att ändring i stadgarna ej må ske, med mindre den blivit av statens byggnadsbyrå godkänd.

2:o.

Lån ur bostadslånefonden må av riksförbundet endast förmedlas åt kooperativ bostadsförening, här nedan kallad bostadsförening, vilken är medlem av riksförbundet och som uppfyller här nedan beträffande sådan förening uppställda villkor.

3:o.

Bostadsförening skall vara registrerad.

4:o.

Bostadsförenings stadgar skola vara av statens byggnadsbyrå godkända och må i dem ej vidtagas ändring, med mindre denna blivit av byggnadsbyrån godkänd, skolande i stadgarna angivas sådant förbehåll i fråga om ändring.

5:o.

Statens byggnadsbyrå äger att, där lån ur bostadslånefonden erhållits, utse ombud med rätt att närvara vid riksförbundets och bostadsförenings styrelse- och föreningssammanträden och att deltaga i överläggningarna ävensom i granskningen av räkenskaper och förvaltning. Ombudet äger rätt att när som helst taga del av räkenskaper och styrelseprotokoll.

Därest ombud blivit utsett, ankommer det på vederbörande föreningsstyrelse att lämna ombudet meddelande om styrelse- och föreningssammanträden samt om tid för revision.

Ersättning skall av vederbörande föreningar beredas ombudet till belopp, som i brist på åsämjande bestämmes av Kungl. Maj:t.

6:o.

Avskrifter av styrelse- och revisionsberättelser skola genom vederbörande förenings styrelser försorg insändas till statens byggnadsbyrå minst fjorton dagar före det sammanträde, vid vilket sådana berättelser skola behandlas.

7:o.

Förmedlat lån ur statens bostadslånefond skall till sitt fulla belopp säkerställas av inteckning eller av annan säkerhet, som av statskontoret godkännes.

Sådan inteckning, som skall vara beviljad i bostadsförening tillhörig bostadsfastighet inom stads planlagda område, skall ligga utom 50 och inom högst 80 procent av egendomens av byggnadsbyrån godkända värde, med de jämkningar av procentsatserna, som kunna betingas av vederbörande inteckningars avrundning i jämna tusental kronor. Detta egendomsvärde må ej överstiga taxeringsvärdet.

8:o.

Där enligt bostadsförenings stadgar för inträde i föreningen fordras medlemskap i till riksförbundet ansluten ekonomisk förening (s. k. moderförening), skall sådan moderförening ikläda sig fullt betalningsansvar till kapital och

ränta såsom för egen skuld för bostadsförenings lån ur statens bostadslånefond.

9:o.

Bostadsförening skall tillförbindas att, för bildande av en riskfond, i samband med inbetalning av annuiteten för erhållet lån ur statens bostadslånefond årligen avsätta ett belopp, motsvarande en procent av ursprungliga lånebeloppet.

Avkastningen å riskfonden tillfaller bostadsföreningen.

Fonden skall placeras på sätt statskontoret föreskriver.

10:o.

Byggnad, för vilken lån erhålles, skall till fulla värdet vara brandförsäkrad för all framtid.

11:o.

Säkerhet för lån jämte riskfond skall, särskilt för varje bostadsförening, pantförskrivas till staten och jämte riskfonden förvaras på sätt statskontoret föreskriver.

Därest statskontoret under lånetiden skulle finna ställd säkerhet icke vidare vara nöjaktig, skall riksförbundet inom av statskontoret förelagd tid, dock minst tre månader, avlämna nya säkerhetshandlingar, som av statskontoret godkännas.

12:o.

Finner statskontoret, att villkoren under punkterna 7—11 icke blivit iakttagna eller att riksförbundet underlåtit att erlægga föreskriven ränta eller amortering, äger statskontoret omedelbart uppsäga lånet till inbetalning.

13:o.

Riksförbundet äger att under nedan angivna förutsättningar till inbetalning uppsäga till viss bostadsförening förmedlat statslån å tid, som förbundet bestämmer, nämligen:

a) om bostadsföreningen försummar erlægga föreskriven ränta och amortering;

b) om bostadsföreningen icke iakttagit för brandförsäkringens giltighet stadgade villkor;

c) om byggnaden nedrives eller vanvårdas eller värdet av densamma annorledes så förminskas, att säkerheten för statslånet ej vidare kan anses betryggande; samt

d) om äganderätten till fastigheten genom köp eller annat fång från bostadsföreningen övergår till annan ägare, som vägrar ställa sig de för statslånets åtnjutande stadgade villkor till efterrättelse.

14:o.

Lån med förmånsrätt framför statslånet skall provas vara på betryggande sätt ordnat.

15:o.

Utöver sålunda uppställda villkor skall gälla vad i vederbörande kungörelse om lån ur statens bostadslånefond är stadgat.

Jag ber nu att få övergå till en redogörelse för fördelningen av 1927 års lånemedel. Härvid får jag förutskicka den erinringen, att såväl byggnadsbyråns förebragta principiella motivering för byråns fördelningsförslag som Kungl. Maj:ts vid beslutet meddelade föreskrifter i tillämpliga delar huvudsakligen överensstämma med den motivering och med de föreskrifter, för vilka jag nyss redogjort i vad rör 1926 års lånemedel. Vidare må nämnas, att Kungl. Maj:t, i anslutning till byggnadsbyråns i skrivelse den 13 november 1926 framlagda förslag, den 19 samma månad beviljat de tre sammanslutningar, som den 26 mars 1926 erhöilo tillstånd att förmedla lån ur statens bostadslånefond av 1926 års medel, tillstånd att under huvudsakligen enahanda villkor förmedla lån jämväl av 1927 års medel. Till följd av denna allmänna överensstämmelse anser jag mig, under hänvisning till vad jag nyss anfört, kunna göra den följande redogörelsen helt kortfattad. Erinras må blott, att lånekungörelsen den 29 juni 1926 (nr 265) givetvis tillämpats vid fördelningen av nu ifrågavarande lånemedel.

1927 års
medel.

Vid ansökningstidens utgång den 1 november 1926 förelågo ansökningar från följande antal låneförmedlare och till följande belopp, nämligen:

18 städer	4,390,385 kronor
3 köpingar	32,225 »
11 municipalsamhällen och landskommuner	487,925 »
4 enskilda låneförmedlare	2,791,000 »

eller tillhopa 7,701,535 kronor.

I skrivelse den 13 november 1926 framlade *byggnadsbyrån* förslag till fördelning av de disponibla lånemedlen, vilka utgjordes av det för år 1927 anvisade beloppet 6,000,000 kronor jämte uppkommen besparing av cirka 238,000 kronor eller sammanlagt omkring 6,238,000 kronor.

Byggnadsbyråns förslag upptog bland annat ett lånebelopp av 735,000 kronor, avsett för Stockholms stad. I skrivelse den 17 november 1926 hemställde byrån emellertid sedermera, under hänvisning till att Stockholms stadsfullmäktige senare beslutat icke fullfölja för stadens räkning gjord låneansökan, att Kungl. Maj:t icke för det dåvarande måtte förordna angående användningen av nämnda belopp.

Genom *brev den 19 november 1926* har Kungl. Maj:t, i anslutning till vad byggnadsbyrån förordnat, av 1927 års lånemedel beviljat lån ur bostadslånefonden åt de låneförmedlare, till de högsta belopp och för de ändamål, som framgå av följande förteckning:

Städer:

	Kronor.
Eskilstuna för enskilda egnahemsbyggnader	42,300
Gävle » av styrelsen för fonden för mindre arbetare- bostäder uppfört hyreshus	85,000
Göteborg » enskilda egnahemsbyggnader	485,000

			Kronor.
Halmstad	för enskild egnahemsbyggnad	10,000	
	» av kooperativ förening uppförda byggnader	80,000	90,000
Hudiksvall	» enskilda egnahemsbyggnader	37,800	
	» enskilt hyreshus	9,800	47,600
Hälsingborg	» enskilda egnahemsbyggnader	372,000	
	» » hyreshus	98,000	470,000
Kristianstad	» enskilda egnahemsbyggnader		21,300
Landskrona	» » »	35,000	
	» » hyreshus	41,000	76,000
Lund	» » egnahemsbyggnader	31,000	
	» av kooperativ förening uppförd byggnad	94,000	125,000
Malmö	» enskilda egnahemsbyggnader	118,000	
	» av bostadsföreningar och kooperativa föreningar uppförda byggnader	1,012,000	1,130,000
Norrköping	» enskilda egnahemsbyggnader och av kooperativa föreningar uppförda byggnader		100,000
Nyköping	» enskilda egnahemsbyggnader		28,000
Söderhamn	» » »		12,600
Tranås	» » »		6,400
Uppsala	» » » och av bostadsförening uppförd byggnad		45,000
Vadstena	» enskild egnahemsbyggnad		6,300
Örebro	» enskilda egnahemsbyggnader	16,000	
	» » hyreshus	125,000	
	» av bostadsförening uppförd byggnad	168,000	309,000
Summa kronor			3,079,500
Köpingar:			
Bollnäs	för enskilda egnahemsbyggnader		12,500
Nyåshamn	» enskild egnahemsbyggnad		7,800
Storvik	» » »		6,400
Summa kronor			26,700
Landskommuner och municipalsamhällen:			
Almby socken	för enskilda egnahemsbyggnader		70,800
Bromstens municipalsamhälle	» » »		38,500
Fosie socken	» » »		100,000
Gudmundrå »	» » »		30,000
Ronneby »	» » »		5,200
Snöstorps »	» » »		48,700
Solhems municipalsamhälle	» » »		50,000
Stora Tuna socken	» » »		18,700
Ytterlännäs »	» » »		4,900
Summa kronor			366,800

Enskilda låneförmedlare:

	Kronor.
Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund u. p. a. för kooperativa byggnadsföretag	1,330,000
Stockholms kooperativa bostadsförening u. p. a. för kooperativa byggnadsföretag	600,000
Stuvsta fastighetsägareförening u. p. a. för egnahemsbyggnader	100,000
Summa kronor	2,030,000

Sammanfattning:

Städer	3,079,500
Köpingar	26,700
Landskommuner och municipalsamhällen	366,800
Enskilda låneförmedlare	2,030,000
Summa kronor	5,503,000

I brevet anbefallde Kungl. Maj:t tillika statens byggnadsbyrå, bland annat, att framdeles inkomma med förslag till fördelning av förenämnda belopp av 735,000 kronor.

Jag får slutligen erinra, att Kungl. Maj:t, på därom av byggnadsbyrån i skrivelse den 29 januari 1927 gjord hemställan, genom beslut den 4 februari 1927 bifallit en av föreningen Bromma trädgårdar u. p. a. i Stockholm gjord ansökan om tillstånd att förmedla lån ur statens bostadslånefond av 1927 års medel, ävensom beviljat föreningen sådant lån å högst 100,000 kronor att, under i huvudsak de villkor i tillämpliga delar, som gälla för andra enskilda låneförmedlare, utgå av bostadslånefondens för år 1927 disponibla medel, vilka huvudsakligen utgjordes av omförmälda besparing å 735,000 kronor. Med nyss berörda, av Stockholms stad icke fullföljda ansökning hade bland annat avsetts att bereda lån åt medlemmar av ifrågavarande egnahemsförening.

Den 13 november 1926 har *statens byggnadsbyrå*, såsom jag inledningsvis erinrat, framlagt förslag om anvisande av medel till beredande av lån ur statens bostadslånefond för år 1928. Förslag om nya lånemedel för år 1928.

I skrivelsen lämnar byrån till en början vissa uppgifter, ägnade att belysa det aktuella läget på bostadsmarknaden i städer och stadsliknande samhällen. Uppgifterna äro hämtade ur bland annat socialstyrelsens bostadsstatistiska utredningar (Sociala meddelanden 1926 nr 4 sid. 280 och nr 11 sid. 881). Statens byggnadsbyrå.

Byrån återgiver först en tablå över *antalet nytillkomna bostadslägenheter* i städer och stadsliknande samhällen under vart och ett av åren 1916—1925 samt under år 1913, vilket års siffror på anförda skäl ansetts såsom en god utgångspunkt för jämförande indexberäkningar.

Med avseende å tablå, vilken här återgives, må anmärkas, att med smålägenheter avses sådana om högst två rum och kök.

	1913	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925
Antal tillkomna bostadslägenheter .	8,594	5,754	6,818	5,203	4,915	4,524	6,365	6,360	9,461	11,901	13,042
Indextal	100	67	79	61	57	53	74	74	110	138	152
Antal tillkomna smålägenheter . . .	5,957	4,207	5,634	4,473	3,993	3,293	4,656	3,974	5,595	7,783	8,976
i % av samtliga . .	69.3	73.1	82.7	86.0	81.3	72.8	73.2	62.5	59.1	65.4	68.8
Indextal	100	71	95	75	67	55	78	67	94	131	151

Av tabblån framgår till en början, att byggnadsverksamheten alltsedan år 1923 varit livlig samt att antalet nya lägenheter år 1925 kommit att med 52 procent överstiga 1913 års siffra. Nämnas må, att denna stegring varit än större (69 procent), om hänsyn toges endast till de 36 största städerna.

Vidare framgår av tabblån, att produktionen av smålägenheter, som under år 1923 ännu icke nått samma omfattning som under år 1913 (index 94), sedermera ökats, så att den år 1925 nått ungefär samma stegring (index 151) som totalproduktionen, och att antalet nya smålägenheter sistnämnda år följaktligen representerar i det närmaste samma andel i totalproduktionen som år 1913 (respektive 68.8 och 69.3 procent av totalproduktionen).

Vidare återgives av byggnadsbyrån en tablå, utvisande de under de olika åren nytillkomna bostadslägenheternas procentuella *fördelning på olika storleksklasser*. Enligt tabblån har det relativa antalet lägenheter om ett rum och kök stigit från 17.3 procent år 1923 till 24.0 procent år 1925 men dock ej nått samma relativa omfattning som år 1913 (30.8 %). Däremot är det relativa antalet tvårumslägenheter år 1925 (32.1 %) större än år 1913 (25.4 %).

Efter att hava påpekat, att lägenhetsproduktionen i de 36 största städerna representerar huvudparten av totalproduktionen — år 1925 10,136 av samtliga 13,042 lägenheter — och att den uppvisar i stort sett samma förskjutningar i fråga om lägenheternas fördelning efter storlek som den senare, återgiver byggnadsbyrån ytterligare några uppgifter rörande lägenhetsproduktionen i nämnda större städer, nämligen i vad rör den *s. k. allmännyttiga byggnadsverksamheten*.

Enligt en vedertagen ehuru kanske icke fullt lycklig bostadsstatistisk terminologi plägade man rubricera viss byggnadsverksamhet såsom »allmännyttig». Härmed avsåges, att byggnadsverksamheten bedreves av samfälligheter — stad, kommun, föreningar (inklusive stiftelser) och bolag — samt att den icke äsyftade att bereda företag arvinst. Av förut berörda 10,136 lägenheter hade 3,081 tillkommit genom dylik *s. k. allmännyttig* och 7,055 genom övrig byggnadsverksamhet. Lägenheterna inom dessa båda grupper fördelade sig efter storlek på följande sätt.

	Antal tillkomna lägenheter	D ä r a v (i %) o m				
		enkel- rum o. d.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 och flera rum och kök
S. k. allmännyttig byggnadsverksamhet .	3,081	20.3	43.9	25.6	7.6	2.7
Övrig byggnadsverksamhet	7,055	10.9	18.0	33.0	17.5	20.6

Av tabblån framgår, att den *s. k. allmännyttiga byggnadsverksamheten* i väsentligt mycket större omfattning än övrig byggnadsverksamhet varit inriktad på produktion av lägenheter av de två minsta typerna (64.2 procent

mot 28.9 procent). Nämnas må även, att av samtliga nya lägenheter om ett rum och kök (2,626) över hälften (1,354 eller 51.6 procent) tillkom genom den s. k. allmännyttiga byggnadsverksamheten. Påfallande är, hurusom det inom denna är föreningarna, som alltmåra träda i förgrunden såsom företagare. Deras tillskott i den allmännyttiga lägenhetsproduktionen i de 36 större städerna år 1925 utgjorde 1,550 lägenheter eller 50.3 procent (8.6 procent år 1922). Närmast efter föreningarna komma kommunerna med 1,101 lägenheter (35.7 procent).

Byggnadsbyrån *sammanfattar* i följande ord sin uppfattning om innebörden av de sålunda förebragta siffrorna rörande lägenhetsproduktionen.

»Av det anförda framgår, att bostadsproduktionen under år 1923—1925 visat en alltmåra stegrad intensitet, vilken, även om man tager i betraktande folkökningen i våra städer och stadsliknande samhällen, är avsevärt större än den, som utvecklades före kriget. För år 1926 föreligga tills vidare visserligen inga jämförbara siffror, men av preliminära överslagsberäkningar (om byggnadslov m. m.) vågar man draga den slutsatsen, att jämväl detta år präglats av livlig byggnadsverksamhet, ehuru man på en del håll torde kunna skönja en viss avmattning.

Vidare kan konstateras, att smålägenhetsproduktionen ökats avsevärt. Absolut är den år 1925 cirka en halv gång större än år 1913, och den andel, som den representerar av totalproduktionen, har kommit att nalkas samma relativa siffra som under det tidigare jämförelseåret. Härtill har väsentligen bidragit den allmännyttiga byggnadsverksamheten, enkannerligen den som bedrivs genom bostadsföreningar o. d. I detta sammanhang förtjänar nämnas, att egnahemsbyggandet, däri inbegripet det, som bedrivs med tillhjälp av lån ur statens bostadslånefond, enligt den vedertagna bostadsstatistiska terminologin ej hänföres till den s. k. allmännyttiga byggnadsverksamheten. Om så skedde, skulle den allmännyttiga byggnadsverksamhetens andel i smålägenhetsproduktionen säkerligen bliva än större. Att märka är nämligen, att egnahemsbyggarna i mycket stor utsträckning uppföra byggnader med två lägenheter, vanligen den ena något större för eget bruk och den andra något mindre (1 å 2 rum och kök) till uthyrning. Den ökade betydelse, som egnahemsbyggandet under och efter krisåren erhållit i vår bostadsproduktion, belyses därav, att antalet nytillkomna bostadshus med en och med två lägenheter år 1913 utgjorde respektive 27.6 och 30.9 procent samt år 1925 respektive 40.8 och 41.9 procent av hela antalet nya bostadshus (respektive 1,309 och 3,690).

För en riktig uppfattning om innebörden av den ökade smålägenhetsproduktionen, närmast i vad rör dess betydelse för tillgodoseende av de mindre bemedlade klassernas bostadsbehov, må emellertid anmärkas, att de under senare år tillkomna smålägenheterna ofta på grund av belägenhet och dyrbar inredning uppenbarligen varit avsedda samt äro tillgängliga allenast för små familjer eller ensamstående, tillhörande de relativt bättre situerade klasserna. Av de nyproducerade medelstora och mindre lägenheterna äro säkerligen ett icke ringa antal att hänföra i viss mån till lyxbostädernas kategori.»

Efter att hava lämnat denna redogörelse för lägenhetsproduktionen övergår byggnadsbyrån att söka belysa *läget på bostadsmarknaden* i våra städer och anför härutinnan till en början följande.

»Med avseende å *bostadstillgången* föreligga vissa av socialstyrelsen periodiskt införskaffade omdömen från stadskommunala myndigheter, vilka anmodats uppgiva, huruvida bostadstillgången i orten kunde betecknas såsom 'tillräcklig' — sedan oktober 1925 har även termen 'god' använts — 'knapp'

eller 'otillräcklig' med avseende å smålägenheter (t. o. m. två rum och kök), medelstora lägenheter (tre—fem rum och kök) och större lägenheter (sex eller flera rum och kök). Huru de 36 större städerna (med över 10,000 invånare) samt 71 mindre städer fördela sig enligt dessa omdömen, avseende tiden strax efter oktoberflyttningen under vart och ett av åren 1923—1926, framgår av följande tablå:

36 större städer	Smålägenheter (t. o. m. 2 rum och kök)				Medelstora lägenheter (3—5 rum och kök)				Större lägenheter (6 och flera rum och kök)			
	god	tillr.	knapp	otillr.	god	tillr.	knapp	otillr.	god	tillr.	knapp	otillr.
1923	4		8	24	13		18	5	28		8	—
1924	5		10	21	20		15	1	33		3	—
1925	1	6	13	16	9	21	6	—	17	16	3	—
1926	1	6	16	13	12	20	4	—	19	15	2	—
71 mindre städer												
1923	36		20	15	52		16	3	60		5	5
1924	38		25	8	62		9	—	67		4	—
1925	13	34	16	8	25	40	5	1	25	42	1	—
1926	11	42	15	3	31	34	6	—	38	25	7	—

Tablåen torde i stora drag belysa, huru läget på bostadsmarknaden utvecklats sig i landets städer. Tillgången på medelstora och större lägenheter betecknas numera ingenstädes såsom otillräcklig och ej ens såsom knapp mer än i ett fåtal orter. Med avseende å smålägenheter te sig omdömena annorlunda. Visserligen kan man utläsa, att en förskjutning till det bättre ägt rum under perioden. Särskilt framträder denna i de mindre städerna, av vilka år 1923 femton, men år 1926 endast tre betecknat tillgången såsom otillräcklig (knapp i respektive 20 och 15 städer). I det övervägande flertalet (53) av dessa mindre städer betecknades tillgången på smålägenheter såsom god eller åtminstone tillräcklig. Bland de större städerna åter betecknas tillgången på smålägenheter på de flesta håll alltjämt såsom knapp (16 städer) eller otillräcklig (13 städer). Endast från 7 större städer rapporteras tillräcklig eller god tillgång på smålägenheter.»

Nu återgivna omdömen från de kommunala myndigheterna bestyrktes, framhåller byggnadsbyrån, av utförligare uttalanden angående bostadstillgången, som gjorts i de under hösten 1926 ingivna låneansökningarna, i den mån vederbörande städer ingivit sådana. Enligt dessa skulle på flera håll alltjämt råda en påtaglig knapphet på bostäder, vilket av byrån belyses med flera exempel.

Bostadstillgången torde även kunna belysas genom *hyresnivåns tendens* att stiga, hålla sig stillastående eller falla, sådan denna tendens enligt de kommunala myndigheternas uppfattning tett sig beträffande lägenheter inom de olika storleksgrupperna. Huru de större och mindre städerna till antalet gruppera sig enligt till socialstyrelsen lämnade rapporter i berörda hänseende framgår av en i byggnadsbyråns skrivelse intagen tablå.

I det stora hela synes, att döma av siffrorna i denna tablå, hyresnivåns tendens för närvarande vara stillastående. I fråga om större lägenheter tyckes dock en fallande tendens alltmera framträda. Åtta av de 36 större städerna rapportera en alljämt stigande tendens i fråga om smålägenheter.

Slutligen meddelar byggnadsbyrån vissa ur socialstyrelsens utredningar hämtade uppgifter om sådan *husvillhet*, som föranlett omhändertagande genom kommunens försorg. Uppgifterna avse förhållandena i de 36 större städerna vid tiden omkring oktoberfardagen under vart och ett av åren 1924—1926. Den lämnade tablå må här återgivas.

Tiden närmast efter oktoberflyttningen	Antal i nödbostäder boende före fardagen		Antal i samband med flyttningen i nödbostäder nyintagna		Antal efter flyttningen i nödbostäder kvarboende		Antal städer i vilka dylika inkvarteringar efter flyttningen förekommit
År	familjer	personer	familjer	personer	familjer	personer	
1924	1,157	5,581	622	2,993	1,549	7,305	23
1925	1,074	4,992	291	1,477	1,231	5,992	21
1926	748	3,865	72	337	708	3,695	19

Om denna tablå har byggnadsbyrån anfört följande.

Uppgifterna utvisade, att dylik *husvillhet* visserligen gått tillbaka men dock fortfarande förefunnes på åtskilliga håll och ägde en icke ringa omfattning. Erkänns finge, att *husvillhet* av denna art till viss del berodde av bristande betalningsförmåga eller måhända bristande skötsamhet hos de omhändertagna, och att omhändertagandet i sådana fall närmast hade karaktären av fattigvård och i och för sig ej med nödvändighet behövde tolkas såsom ett symptom på bostadsbrist. Men dessa statistiska data kompletterades från flera kommuner med upplysningar, enligt vilka förutom de redovisade, av kommunen omhändertagna *husvillor* skulle finnas åtskilliga familjer, boende i s. k. kolonistugor och andra såsom hälsovådliga betecknade bostäder, som ej skulle tolereras av hälsovårdsmyndigheterna, om tillfredsställande bostäder funnes att tillgå.

Byggnadsbyrån har vidare berört frågan om *orsakerna* till den bostadsbrist, som allt fortfarande syntes kunna påvisas på flera håll, och har därvid med siffror sökt närmare belysa en av dessa orsaker, nämligen den minskade s. k. *boendetätheten*. Då denna företeelse, sedd i det sammanhang, vari byrån i senare delen av sin skrivelse sätter den, utan tvivel har betydelse för bedömandet av den fråga jag nu behandlar, får jag återgiva vad byrån härutinnan anfört.

Genomsnittsberäkningar gäve vid handen, att den s. k. *boendetätheten*, uttryckt i antal boende per hundra rum, minskats efter världskriget. Enligt de av socialstyrelsen verkställda bostadsräkningarna för åren 1912—1914, 1920 och 1924 utgjorde detta antal respektive 132, 133 och 123. För enbart smålägenheter (om högst två rum och kök) hade siffrorna varit respektive 163, 160 och 152. I 49 vid samtliga tre tillfällena jämförbara orter hade antalet boende per hundra rum varit följande:

	Smålägenheter			Större lägenheter			Samtliga lägenheter		
	1912/15	1920	1924	1912/15	1920	1924	1912/15	1920	1924
Göteborg	183	183	177	90	86	88	146	145	142
Övriga 48 orter	165	161	152	88	89	83	134	134	124
Samtliga 49 orter	168	165	157	88	89	84	137	136	128

Beträffande Stockholm kunde nämnas, att den mantalsskrivna folkmängden per 100 eldstäder nedgått från 136 år 1920 till 131 år 1924 och till, sannolikt, 128 år 1925.

Siffrorna utvisade, att boendetätheten — jämväl i vad rörde enbart smålägenheter — avtagit i jämförelse med icke blott det svåra året 1920 utan även tiden vid världskrigets utbrott.

Detta syntes gälla även beträffande de mindre bemedlade klasserna, vilka i det stora hela — alltså med bortseende från den givetvis mindre del bland dem, som överhuvud taget ej erhållit bostad eller fått åtnöjas med mindre lämplig sådan — torde få anses hava nått en högre bostadsstandard. Att de jämväl nått en genomsnittlig högre ekonomisk standard än före kriget syntes vara oomtvistligt. Dessa deras ökade inkomster hade sålunda till en säkerligen icke ringa del disponerats för ernående av en förbättrad bostadsstandard.

Det synes vidare äga intresse för den förevarande frågans bedömande att undersöka, i vad mån den förbättring i läget på bostadsmarknaden, som uppenbarligen inträtt, kan vara att tillskriva *statens mellankomst*. Staten har alltsedan år 1917, i de flesta fall under medverkan från kommunernas sida, lämnat ekonomiskt stöd till främjande av bostadsproduktionen, dels till en början i form av statsbidrag utan ränte- eller återbetalningsskyldighet, vilken gren av understödsverksamheten praktiskt taget avvecklades med 1921 års utgång, och dels i form av lån ur statens bostadslånefond, vilken fond, såsom nyss erinrats, inrättades år 1920.

Till en början får jag här till belysande av detta spörsmål framlägga en översiktstabla, vilken byggnadsbyråns ordförande nyligen låtit upprätta och som hänför sig till tiden omkring senast passerade årsskifte. Tablan anger det antal byggnader, fördelade på hyreshus, kooperativa byggnadsföretag och egnahem, för vilka statsunderstöd beviljats under olika år, antalet lägenheter och eldstäder (rum eller kök), som byggnaderna innehålla, samt deras byggnadskostnader ävensom de i form av lån eller statsbidrag beviljade beloppen.

Understöd av medel för år	Byggnader, för vilka statsunderstöd beviljats						Disponerat	
	A n t a l					Byggnads-kostnad milj. kronor	lån kronor	statsbidrag kronor
	hyreshus	koop. byggn.	egna hem	s:a byggn.	lägenheter	eldstäder		
1917	343	—	101	444	3,293	7,484	¹ 24.90	—
1918	175	—	108	283	1,478	3,590	¹ 16.30	—
1919	103	—	25	128	1,081	2,787	¹ 16.30	—
1920	74	8	1,721	1,803	3,385	11,348	¹ 52.40	14,718,938: 77
1921	74	20	1,939	2,033	3,867	13,294	¹ 51.90	14,638,922: 12
1922	56	8	1,590	1,654	3,069	10,210	¹ 34.56	10,784,116: 51
1923	62	19	1,255	1,336	2,933	9,252	¹ 30.06	9,387,957: 56
1924	42	22	1,001	1,065	2,433	7,599	² 25.63	7,892,020: 79
1925	26	35	743	804	2,417	7,169	² 26.75	8,148,979: 50
1926	17	16	428	461	1,259	3,882	² 12.70	3,931,663: —
Summa	972	128	8,911	10,011	25,215	76,615	291.50	69,502,598: 25
								16,674,436: 34

I skrivelsen den 13 november 1926 har byggnadsbyrån lämnat vissa närmare uppgifter rörande byggnadsföretag, för vilka lån ur bostadslånefonden vid dåvarande tidpunkt beviljats av de för åren 1920—1925 disponibla låne-

¹ Verkliga byggnadskostnader.

² Beräknade

medlen. Hithörande byggnader innehöllo sammanlagt 17,979 lägenheter om tillhopa 58,803 eldstäder. I trenne i skrivelsen återgivna tablåer äro dessa lägenheter fördelade ur olika synpunkter.

I den första av dessa tablåer är antalet lägenheter fördelat efter *byggnadsföretagens karaktär och lägenheternas storlek*. Enkelrum redovisas särskilt för sig. Nämnas må, att enkelrummen ofta äro försedda med s. k. kokvrå, vilket förhållande varit föremål för Kungl. Maj:ts särskilda prövning och godkännande.

Av tablån framgår till en början, att det i främsta rummet varit egna hem, för vilka lån beviljats. Hithörande lägenheter (12,798) utgöra mer än sju tiondelar (71.1 procent) av samtliga. Närmast komma lägenheterna i kooperativa hus (15.2 procent). Av hela antalet lägenheter, för vilka statslån beviljats, hava sålunda sammanlagt 86.3 procent tillkommit såsom egnahems- eller kooperativa företag, d. v. s. under aktiv medverkan i någon form från de boendes egen sida.

Vidare märkes, att cirka två tredjedelar av lägenheterna utgjorts av ett eller två rum och kök. Det lägsta relativa antalet (15.5 procent) lägenheter om ett rum och kök uppvisa egna hemmen, inom vilken grupp siffrorna genomgående visa en viss förskjutning mot lägenheter med något större rumsantal. Orsaken härtill torde enligt byggnadsbyrån ej behöva närmare utvecklas. Det relativt sett något större rumsantal, som detta byggnadssätt på en gång medgäve och nödvändiggjorde — egna hem om allenast en lägenhet om ett rum och kök torde ytterst sällan komma till uppförande — utgjorde säkerligen en av de största av de lockelser, som det egna hemmet utövade på de mindre bemedlade klasserna.

Om denna tablå har byggnadsbyrån vidare anført följande.

»Beträffande de större lägenheterna om fyra och fem rum och kök må till en början erinras, att flertalet av dem (1,973 av sammanlagt 2,302) ingå i egna hem. I många fall utgöres ett av rummen av en av byggnadstekniska skäl betingad s. k. hall, vilken emellertid ofta av byggnadsbyrån anses böra redovisas såsom särskilt rum. Ej sällan utgöres ett av rummen i dessa större lägenheter också av en — merendels helt liten — jungfrukammare.

I nu berörda fördelningar efter lägenheternas storlek och byggnadsföretagens karaktär hava vissa förskjutningar ägt rum under perioden. Bland annat må erinras, att man under de svåra åren 1920—1921 undantagsvis medgav byggandet också av något större bostadslägenheter, detta dels av det skälet, att behovet jämväl av sådana då var trängande och dels därför, att de rådande abnormt höga byggnadskostnaderna på så sätt beräknades komma att drabba de ekonomiskt mera bärkraftiga. Under de senare åren infördes emellertid i lånekungörelserna föreskrift om viss maximering av rumsantalet.»

I en följande tablå äro de nyttillkomna bostadslägenheterna *fördelade efter storlek* under vart och ett av åren 1920—1925.

Av denna tablå kan iakttagas, att en ökning inträtt i det procentuella antalet enrumslägenheter och att en motsvarande minskning ägt rum beträffande det relativa antalet lägenheter om tre eller flera rum och kök. Tvårumslägenheterna, som under hela perioden representera den största gruppen, hava till sitt relativa antal växlat ganska obetydligt.

År 1925 utgjorde smålägenheterna om högst två rum och kök tillhopa 77.4

procent av samtliga, fyra- och femrumslägenheterna åter respektive 6.6 och 0.2 procent. Återstoden eller 15.8 procent voro trerumslägenheter.

Förskjutningen mot gruppen smålägenheter, särskilt ökningen av enrumslägenheterna, hade enligt byggnadsbyrån sin förklaring ej blott i nyss angivna omständigheter utan även i annan, nämligen bostadskooperationens frammarsch. I de kooperativa byggnaderna, som ju merendels hade samma byggnadstekniska karaktär som de stora hyreshusen, vore enrumslägenheten en begärlig typ.

Slutligen lämnas i byråns skrivelse en tablå över lägenheternas fördelning efter *byggnadsföretagens karaktär under olika år*.

Den kanske märkligaste företeelsen, som återspeglar sig i denna tablå, är vad nyss sagts om bostadskooperationens frammarsch. Dess relativa andel i hithörande lägenhetsproduktion har ökat från 5.4 procent år 1920 till 45.1 procent år 1925. Nämnas må, att man enligt byggnadsbyrån redan nu preliminärt kan bedöma, att jämväl 1926 och 1927 års lånemedel till avsevärd del komma att absorberas av kooperativa företag. Denna förskjutning har givetvis minskat egnahemsbyggandets tidigare dominerande betydelse (81.3 procent år 1922 och 47.9 procent år 1925). Egnahems- och det kooperativa lägenhetsbyggandet tillhoppa utgör år 1925 tillsammans 93 procent av det totala. För kommunal byggnadsverksamhet har under sistnämnda år icke beviljats lån ur bostadslånefonden.

Vad slutligen angår det konstaterade *lånebehovet* på senare tid kan visserligen — framhåller byggnadsbyrån — iakttagas en nedgång såväl i fråga om de sökande låneförmedlarnas antal som i fråga om det sökta totalbeloppets storlek, och denna nedgång häntyder uppenbarligen på ett minskat lånebehov av förevarande slag, nämligen vad rör bostadslån, för vilka kommunal medverkan vid förmedlingen ansetts påkallad. Givet är emellertid, säger byggnadsbyrån, att denna nedgång i och för sig ej kan anses utgöra någon mätare på behovet av kredit för bostadsbyggande i allmänhet. Byggnadsbyrån erinrar i detta hänseende, att lån av särskilda — förut här antydda — skäl kommit att ställas till förfogande vid tre varandra ganska nära liggande tidpunkter, nämligen den 1 november 1925 samt den 1 februari och den 1 november 1926. De efter de två första ansökningstillfällena beviljade lånen hade säkert ej till fullo konsumerats, när ansökningstiden sista gången utgick, vilket delvis syntes förklara den vikande tendensen vid detta tillfälle.

Med sammanfattning av det sålunda anförda har byggnadsbyrån ansett sig kunna konstatera, att läget på bostadsmarknaden visserligen förbättrats i flera avseenden — bättre tillgång på bostäder och en genomsnittligt högre bostadsstandard — men att på samma gång en icke obetydlig knapphet på bostäder, särskilt smålägenheter för de mindre bemedlade klasserna, allt fortfarande gjorde sig gällande inom åtskilliga kommuner. Yttringar av denna knapphet vore bland annat de vitsordade svårigheterna att uppbringa smålägenheter, husvillhet och ett nödtvunget tolererande från hälsovårdsmyndigheternas sida av ett icke obetydligt antal otjänliga bostadslägenheter, ett förhållande, som vitsordats av de kommunala myndigheterna och varom även vissa bostadsstatistiska data bure vittnesbörd.

Man kunde visserligen enligt byggnadsbyrån iakttaga en livlig byggnadsverksamhet under de senaste åren, men på samma gång kunde i fråga om den ökade smålägenhetsproduktionen konstateras, att denna till mycket stor del varit att tillskriva sådan byggnadsverksamhet, som i det föregående betecknats med termen »allmännyttig» och som i sin tur ofta främjats genom lån ur bostadslånefonden. I övrigt torde smålägenhetsproduktionen till icke ringa del hava varit inriktad på relativt dyrbart inredda lägenheter, avsedda för bättre situerade.

I byggnadsbyråns redogörelse framhålles vidare, att bostadsbehovet visat tecken på en icke obetydlig *expansion* under senare åren. I den mån den ännu rådande bostadsbristen berodde på dylik *expansion*, kunde enligt byråns mening jämvikt mellan tillgång och efterfrågan på bostadsmarknaden tvivelsutan åstadkommas genom åtstramning av bostadsbehovet. Därest expansionen vore ett utslag av *lyx* och hade framkallats av en med konstlade medel åstadkommen, ekonomiskt sett allt för låg hyresnivå, kunde det ifrågasättas, huruvida icke en åtstramning vore den riktiga vägen.

Enligt byggnadsbyråns mening vore emellertid detta icke fallet. Toge man i betraktande den trångboddhet och det inneboendesystem, som tidigare i så stor utsträckning härskat bland de mindre bemedlade klasserna, kunde det knappast anses vara annat än en tillfredsställande företeelse, att dessa klasser efter uppnående av en högre ekonomisk nivå inriktat sin ökade köpkraft på att söka förbättra sin bostadsstandard. Och expansionen kunde för närvarande icke anses framlockad av en konstlat låg hyresnivå. Tvärtom låge denna relativt högre än prisnivån i övrigt. Enligt socialstyrelsens beräkningar uppginge sålunda för närvarande ($\frac{1}{10}$ 1926) allmänna levnadskostnadsindex till 171, under det att hyresindex för hyresåret 1925—1926, vilken indexsiffra tills vidare ansåges gälla, uppginge till 188. En ytterligare höjning av hyresnivån, vilken väl skulle leda till en åtstramning av bostadsbehovet, skulle alltså innebära en skärpning av berörda prisrelation, som redan nu utvisade en i förhållande till levnadskostnaderna relativt hög hyresnivå. Under sådana förhållanden syntes det lämpligt samt ekonomiskt sett försvarligt och riktigt, att den förefintliga knappheten på bostäder motverkades genom nyproduktion av lägenheter, så att bostadstillgångar stode till förfogande, i den mån den större köpkraften medgäve ett ytterligare tillgodoseende av ett ökat bostadsbehov.

Läget på bostadsmarknaden vore visserligen enligt byggnadsbyråns mening allt fortfarande sådant, att ett inskridande från det allmännas sida finge anses önskvärt. Om emellertid, framhåller byrån, åtgärder i sådant hänseende skulle hava blivit förbundna med väsentliga uppoffringar för staten och om vidare inga andra skäl än den ännu kvarstående bostadsbristen kunnat anföras till stöd för en fortsatt statlig långivning, skulle byrån med hänsyn till den förbättring, som likväl inträtt, endast med viss tvekan hava förordnat fortsatta statsåtgärder. Såsom byrån i den följande delen av sin skrivelse sökt uppvisa, föreläge emellertid ett talande ytterligare skäl för en fortsatt långivning, varvid dock byrån förutsatt, att allt, som kunde anses äga karaktär av understöd i denna långivning, hädanefter skulle avlägsnas.

Departementschefen.

Den av statens byggnadsbyrå förebragta utredningen, vilken, såsom jag nyss nämnde, i åtskilliga punkter stöder sig på socialstyrelsens bostadsstatistiska undersökningar, synes mig giva en god inblick i det aktuella läget på bostadsmarknaden, sådant det i vårt land i stora drag gestaltade sig under hösten 1926. Därefter torde på området ej hava inträtt sådana ändrade förhållanden, som skulle vara ägnade att rubba de allmänna slutsatserna av den förebragta utredningen. Enligt vad jag från socialstyrelsen inhämtat, föreligga ännu inga definitiva siffror rörande bostadsproduktionen under år 1926, men vissa preliminära överslagsberäkningar rörande byggnadsverksamheten i de 36 största städerna giva vid handen, att antalet där tillkomna lägenheter (preliminärt cirka 11,000) är större än motsvarande antal under år 1925 (10,136). Ökningen faller på ett tiotal av städerna, i främsta rummet Stockholm, under det att flertalet städer uppvisa fallande siffror.

Med glädje kan man konstatera, att förbättringen av läget på bostadsmarknaden fortskrider, och det är likaledes med tillfredsställelse man kan iakttaga, att återhämtningen efter den genomgångna krisen synes äga ett i det stora hela ekonomiskt sunt och normalt förlopp. En anledning till tillfredsställelse är också det av byggnadsbyrån påpekade förhållandet, att de mindre bemedlade klasserna enligt bostadsstatistikens vittnesbörd i viss utsträckning lyckats förbättra sin bostadsstandard. En sådan förbättring är uppenbarligen av stor social betydelse.

Även om läget på bostadsmarknaden sålunda i viss mån förbättrats, lär det dock allttjämt på många håll få anses såsom socialt otillfredsställande. Att en kännbar knapphet på bostäder, enkannerligen för de mindre bemedlade klasserna, ännu är rådande på åtskilliga håll vitsordas sålunda allmänt, och omdömena härutinnan bestyrkas också på flera sätt av den förebragta utredningen.

Lika med byggnadsbyrån anser jag därför, att fortsatta statliga åtgärder till bostadsproduktionens främjande äro önskvärda ur enahanda synpunkter, ur vilka sådana motiverats under de senaste åren.

Kreditgivning för kooperativa byggnadsföretag och egna hem.

Byggnadsbyrån har emellertid i sin skrivelse vidare framhållit, att utöver den konstaterade bostadsknappheten ytterligare ett vägande skäl kunde anföras till stöd för en tids fortsättning av den statliga långivningen för bostadsbyggande, varjämte byrån till sitt förordande härav knutit vissa reservationer, i vad rör lånevillkoren. Jag får nu övergå till redogörelse för vad byrån härutinnan anført och upptager därvid först det speciella skäl, som byggnadsbyrån, såsom nämnts, härutinnan åberopat. Byggnadsbyrån anför härom följande:

Byggnadsbyrån.

»Under en längre tid hava enskilda ej minst inom de mindre bemedlade klasserna utvecklat en livlig verksamhet för att själva aktivt medverka vid tillgodoseendet av sitt bostadsbehov. Denna verksamhet har företrädesvis tagit sig uttryck i egnahemsbyggande samt — under de senaste åren i starkt stigande omfattning — i kooperativt husbyggande. Vissa i det föregående återgivna siffror visa också, att dylikt bostadsbyggande lett till beaktansvärda resultat och i avsevärd mån bidragit till motverkande av bostadsbristen och säkerligen även till höjande av bostadsstandarden. För att denna verksamhet skall kunna

utveckla sig, erfordras ett ordnat kreditväsen. Tidigare saknades ett sådant helt och hållet. Men då bostadslånefondens tillgångar, som förut visats, till övervägande del disponerats för egnahemsbyggande och kooperativa byggnadsföretag, kan fondens inrättande (år 1920) anses hava inneburit en provisorisk lösning av hithörande kreditfrågor.

Emellertid lär en mera varaktig lösning i någon form få anses önskvärd. Detta önskemål har även beaktats. Sålunda har byggnadsbyrån tidigare, på därom meddelat uppdrag, verkställt utredning och i skrivelse den 16 februari 1925 framlagt förslag att giva bostadslånefonden en mera bestående karaktär. I proposition till riksdagen samma år (nr 202; byråns skrivelse bifogad såsom bil. A.) föreslog Kungl. Maj:t också åtgärder i huvudsaklig anslutning till vad byrån i förevarande hänseende förordat. Propositionen vann emellertid icke i denna del riksdagens bifall.»

Efter erinran att min företrädare i ämbetet jämlikt bemyndigande den 16 april 1926 tillkallat sakkunniga att inom departementet verkställa utredning rörande ordnande av vissa grenar av kreditväsendet på bostadsfrågans område, varvid särskilt skulle beaktas kreditgivningen för egnahemsbyggandet och bostadskooperationen, har byggnadsbyrån omförmålt, att byrån, då dessa frågor sålunda vore föremål för utredning, vilken enligt direktiven i denna del skulle bedrivas skyndsamt, under hand hos de sakkunniga gjort förfrågan om utredningsarbetets läge. Till svar härå hade från de sakkunniga den 16 oktober 1926 inkommit en skrivelse, vari bland annat anförts följande.

»I det uttalande till statsrådsprotokollet över socialärenden den 16 april 1926, vari direktiven för de sakkunnigas uppdrag angivas, anförde föredragande departementschefen, att det borde tillses, att den del av utredningen, som avsåge krediten för egnahemsbyggandet och det kooperativa bostadsbyggandet, icke fördröjdes genom behandlingen av vissa andra, mera vittutseende kreditfrågor, utan att, om så funnes nödigt, särskilt betänkande och förslag härutinnan avgäves. I enlighet härmed hava de sakkunniga också i första hand upptagit berörda frågor till behandling. Det har emellertid visat sig, att dessa nära sammanhånga med andra kreditspörsmål, som falla inom ramen av utredningsuppdraget, och att man, innan det kan avgöras, vilka frågor som böra sammankopplas med varandra och vilka som böra lösas efter skilda linjer, äventyrar att med förslag i ett spörsmål föregripa den lämpliga lösningen av ett annat. Med anledning härav torde förslag från de sakkunnigas sida ej kunna förväntas föreligga inom en så nära framtid, att de, om de skulle finnas böra underställas riksdagens prövning, kunna framläggas under år 1927.»

Byggnadsbyrån har i anledning härav vidare anfört följande:

»Från bostadskreditsakkunnigas sida äro sålunda ej att förvänta positiva förslag, som kunna hinna underställas riksdagens prövning under år 1927. När emellertid frågan är föremål för pågående särskild utredning och det är att hoppas, att den framdeles kommer att bringas till en lösning, har byrån icke ansett sig böra upptaga densamma till övervägande. Däremot synas starka skäl tala för att det nuvarande provisoriet upprätthålles, intill dess en bestående lösning uppnåtts. Egnahemsbyggandet — härmed åsyftas i detta sammanhang huvudsakligen egnahemsbyggandet i och omkring städer och stadsliknande samhällen men icke egnahemsbyggandet på landsbygden — samt bostadskooperationen äro i väsentlig mån beroende av en ordnad kreditgivning, och om man bortser från den statliga långivningen, måste det erkännas, att åtminstone för egnahemsbyggandets del kreditväsendet ej är tillfredsställande. Det

saknas organiserad kreditgivning för ändamålet, och egnahemsbyggaren är hänvisad till spridda, ofta mindre lämpliga kreditkällor. Krediten blir både oproportionerligt dyr samt erhålles under former, som ej motsvara ändamålet (korta banklån, växlar o. d.). Den fastighetsbelåning inom vårt land, som organiserats med eller utan statens mellankomst, sträcker sig endast undantagsvis till egnahemsbyggandet, som alltså i kredithänseende har det avsevärt sämre ställt än det spekulativa hyreshusbyggandet inom städerna. Vad angår bostadskooperationen, som företrädesvis är inriktad på uppförande av flerfamiljshus inom städerna, må här endast konstateras, att rörelsens framgång anses bero av en för ändamålet anordnad kreditgivning, men läser det böra ankomma på bostadskreditsakkunniga att undersöka, huruvida och i vad mån detta bostadskooperationens speciella kreditbehov är av beskaffenhet att böra tillgodoses genom särskilda anordningar.

Det ligger i sakens natur, att både bostadskooperationen och egnahemsbyggandet arbeta på lång sikt och kräva ganska långvariga överväganden och förberedelser. Den enskilde inställer sig härvid givetvis på de aktuella möjligheterna, och säkerligen spelar utsikten att erhålla ordnade lån ur statens bostadslånefond för närvarande en väsentlig roll. Om denna låneverksamhet upphörde, innan en bestående kreditgivning bringats till stånd, skulle säkerligen en hel del olägenheter uppstå under mellantiden och medföra allvarligt avbräck för den byggnadsverksamhet, som långivningen avser att främja.»

Under sådana förhållanden hade byggnadsbyrån ansett sig böra förorda, att den statliga långivningen fullföljdes utan avbrott till den, såsom man finge hoppas, icke alltför avlägsna tidpunkt, då en på bestående sätt ordnad kreditorganisation stode rustad att fylla det legitima kreditbehovet, som förefunnes på området.

Statskontoret.

Över byggnadsbyråns framställning den 13 november 1926 har statskontoret till följd av remiss avgivit utlåtande den 7 januari 1927. Rörande behovet och lämpligheten av en fortsatt långivning ur statens bostadslånefond har statskontoret däri anfört följande.

»Med hänsyn till det förbättrade läge på bostadsmarknaden, som, enligt vad som framgår av byggnadsbyråns framställning, numera måste anses hava inträtt, skulle det visserligen, efter statskontorets mening, kunna ifrågasättas, huruvida ytterligare statsåtgärder böra för ändamålet vidtagas. Då emellertid den fortsatta långivning, som nu av byggnadsbyrån förordas, endast är att betrakta såsom ett provisorium i avvaktan på det ordnande av kreditväsendet på bostadsfrågans område, varom utredning pågår, och då ett avbrott av den hittillsvarande låneverksamheten skulle, innan en bestående lösning av hittillhörande spörsmål uppnåts, efter allt att döma medföra en hel del olägenheter, vill det synas, som borde den statliga långivningen tillsvidare fortsättas.»

Departementschefen.

Det skäl för den statliga långivningens fortsättande tillsvidare, som byggnadsbyrån sålunda anfört under återopande av den sakkunnigutredning, varom min företrädare i ämbetet föranstaltat, finner jag böra tillmätas avsevärd betydelse. Egnahemsrörelsen och bostadskooperationen äro utan tvivel rent ekonomiskt sett av den största vikt såsom medel att förbättra de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden och stimulera deras intresse för höjd bostadsstandard.

Jag får i detta sammanhang erinra, att, såsom av den nyss lämnade redo-

görelsen framgått, lån ur statens bostadslånefond till avgjort övervägande del utgått för uppförande av kooperativa byggnader och egna hem. Av de lägenheter, för vilka lån beviljats av exempelvis 1925 års medel, ingingo sålunda över nio tiondelar i sådana byggen. Ett avbrott i denna kreditgivning, innan en annan mera varaktig lösning av hithörande kreditfrågor vunnits, skulle tvivelsutan, som byrån framhållit, lända till allvarligt men för dylikt bostadsbyggande.

Vad angår bostadskreditsakkunnigas arbete har jag visserligen förut denna dag, såsom i annat sammanhang närmare utvecklats (proposition nr 97), med hänsyn till knappheten av tillgängliga medel å femte huvudtitelns kommittéanslag sett mig nödsakad hemställa om Kungl. Maj:ts förordnande, att de sakkunnigas arbete skulle avbrytas, i vad därav kunde föranledas utgifter från femte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga, för att återupptagas först enligt nytt beslut av Kungl. Maj:t. Senast efter ingången av nästa budgetår är det min avsikt att hemställa om Kungl. Maj:ts beslut i sådant hänseende. Undersökning pågår för övrigt om beredande av medel till skapande av möjlighet att utan avbrott fortsätta vissa av de sakkunniga föranstaltade utredningar. Utsikter finnas alltså enligt min mening, att de sakkunniga skola kunna framlägga förslag till en mera varaktig lösning av hithörande kreditfrågor i så god tid, att desamma, om så erfordras, skola kunna hinna underställas riksdagens prövning nästkommande år. Det kan sålunda antagas, att den fortsatta långivning ur statens bostadslånefond, som nu ifrågasättes, kan begränsas till ett helt kortvarigt provisorium, och min förhoppning är, att detsamma inom snar framtid skall avlösas av annan ordnad kreditgivning.

Med stöd av det nu och i det föregående anförda biträder jag byggnadsbyråns förslag, att medel måtte ställas till förfogande för utlåning under år 1928 ur statens bostadslånefond.

I sin skrivelse har byggnadsbyrån vidare upptagit till behandling frågan om lånevillkoren. Jag övergår nu till en redogörelse för vad byrån härutinnan anført.

Lånevillkoren.

Då hithörande kreditfrågor nu vore föremål för utredning och ett fortsättande av den statliga långivningen i avvaktan på utredningens resultat måste betraktas såsom ett provisorium, har byggnadsbyrån ansett det lämpligt att för närvarande icke upptaga till övervägande några mera djupgående omläggningar av verksamheten, utan byrån har ansett denna böra få fortgå efter i huvudsak oförändrade grunder, vilka vore prövade och befunnits ändamålsenliga. Emellertid hade bostadskreditsakkunniga i förut berörda skrivelse behandlat en del detaljspörsmål, som enligt deras mening borde tagas i betraktande vid en eventuellt fortsatt statlig långivning. Då dessa synpunkter framförts av dem, som hade att verkställa utredningen i ämnet, hade byrån ansett sig böra upptaga dem till närmare prövning. Byrån har i detta hänseende till en början återgivit vad de *sakkunniga* i sådant hänseende anført:

Byggnadsbyrån.

»Därest statens byggnadsbyrå skulle finna skäl föreligga att ingå till Kungl. Maj:t med framställning om förslag om åtgärder till beredande av ytterligare lån ur statens bostadslånefond, synes det ur de synpunkter som de sakkunniga hava att företräda önskvärt, att man genom vissa ändringar i lånevillkoren sökte skapa en övergång till förhållanden, som kunna tänkas bliva rådande vid en åsyftad, mera varaktigt ordnad kreditgivning på området. Därmed skulle dels vissa betänkligheter, som ur allmänt ekonomisk synpunkt kunna hysas mot den statliga långivningen, minska i styrka och dels den i verksamheten intresserade lånesökande allmänheten inställas på mera ekonomiskt naturliga och riktiga förhoppningar och anspråk beträffande framtiden.

Närmast kommer härvid i betraktande frågan om *förräntningen*. Denna synes numera böra bättre än vad hittills varit fallet avvägas efter räntefoten på kapitalmarknaden och efter kreditgivningens natur.

Uppenbart är sålunda till en början, att den medgivna räntefriheten under första kalenderåret för lån ur bostadslånefonden är ett understödsmoment, som ej lärer kunna ifrågasättas bibehållet i framtiden. Men även i andra hänseenden måste lånevillkoren anses innebära ett visst understöd. I sådant hänseende må erinras om den hittills gällande författningsföreskriften, att låneförmedlande kommun mot vederbörande byggnadsföretagare icke äger betinga sig strängare villkor, än som gälla för kommunens betalningsskyldighet gent emot staten samt att till bestridande av låneförmedlarens kostnader för organisation och kontroll lånemedlen icke må anlitas. Kommunerna hava sålunda, jämte det de fått påtaga sig hela förlustrisken för förmedlade lån, fått vidkännas alla med förmedlingen förenade kostnader för den lokala organisationen och kontrollen. När i 1925 års lånekungörelse möjlighet öppnades jämväl för andra än kommuner att förmedla lån ur bostadslånefonden, gjordes beträffande dessa enskilda låneförmedlare det förbehållet, att de till täckande av kostnader för organisation och kontroll samt av förluster finge av företagaren betinga sig de särskilda avgifter, som Kungl. Maj:t på därom gjord framställning medgäve. Enligt vad de sakkunniga erfarit, har Kungl. Maj:t också i varje särskilt fall, där lån ur bostadslånefonden beviljats under förmedling av annan än kommun, meddelat sådan föreskrift, att företagarens ränteutgifter faktiskt kommit att med en procent överstiga den för lån ur fonden fastställda räntan. Denna skärpning av lånevillkoren synes icke hava så förminskat lånens begärlighet, att syftet med dessa på något sätt skulle hava åsidosatts.

Det vore därför enligt de sakkunnigas mening ett steg i önskvärd och rätt riktning, om man i viss anslutning till vad som redan tillämpats i fråga om enskilda låneförmedlare beredde jämväl låneförmedlande kommun viss gottgörelse på så sätt, att företagaren årligen hade att till kommunen erlægga förslagsvis en procent av lånet utöver den ränta, som kommunen hade att inleverera till bostadslånefonden.

Enligt hittills av Kungl. Maj:t utfärdade kungörelser är någon *övre belåningsgräns* icke fastställd för lånen, nämligen för så vitt angår den stora huvudmassa av dem, som förmedlas av kommun. För statens del spelar visserligen denna belåningsgräns ingen egentlig roll, då ju kommunen i allt fall lärer få betraktas såsom en solvent förmedlare. Men ur de synpunkter, som de sakkunniga här vilja förfakta, är det icke oväsentligt, om den låntagande allmänheten inställes på en högre belåning än som i framtiden kan ifrågakomma. Även om kommunerna i sin förmedlingsverksamhet sökt hävda vissa försiktighetens krav i förevarande hänseende, synes det lämpligt, att man i författningsväg och under statlig kontroll tryggar, att sådan försiktighet undantagslöst iakttages inom vissa generellt fastställda gränser. Föreskrift synes sålunda böra meddelas, att lån ur bostadslånefonden skall säkerställas av inteckning, belågen inom, förslagsvis, högst 75 procent av egendomens värde.

Lån ur fonden har hittills utlämnats redan under byggnadstiden och sålunda jämväl kommit att tjäna samma ändamål som ett s. k. *byggnadskreditiv*. Uppenbarligen ligger här ett speciellt riskmoment, på samma gång som anordningen med lånens lyftande i ett flertal småposter icke lämpligen låter förena sig med den använda låneformen (annuitetslån). Det torde böra övervägas, huruvida icke lånen borde få lyftas först efter det byggnadsföretaget fullbordats och godkänts, vilket givetvis icke hindrar, att de liksom hittills beviljades — ehuru icke utanordnades — redan på ett tidigare stadium. Om garanti vunnits, att statslån erhöles efter byggnadsföretagets fullbordande och godkännande, skulle det sannolikt icke möta större svårighet för låntagaren att tillfälligtvis erhålla en mot lånet svarande driftkredit under byggnadstiden.»

I sin skrivelse har *byggnadsbyrån* i berörda avseende för egen del anfört i huvudsak följande.

Byrån hade redan tidigare vid upprepade tillfällen framhållit, att den statliga långivningen numera varken behövde eller borde äga karaktären av understödsverksamhet i egentlig mening. Denna synpunkt hade klart framhävts bland annat i byråns skrivelse den 16 februari 1925, vilken lagts till grund för samma års bostadsproposition (nr 202), och syntes då även hava godtagits i samband med propositionens avlåtande.

I överensstämmelse med denna sin allmänna uppfattning och under erinran om tidigare av byrån framförda liknande förslag ville byrån nu lika med bostadskreditsakkunniga förorda, att den hittills medgivna *räntefriheten under första kalenderåret* hädanefter måtte bortfalla, och att lånet sålunda skulle löpa med ränta från utlämningsdagen.

Av lånetekniska skäl funne byrån det önskvärt, att lånen löpte såsom amorteringslån under jämna kalenderår. För sådant ändamål vore lämpligt, att *amorteringsfrihet* liksom hittills bereddes från utlämningsdagen till första kalenderårets utgång. Ur statsfinansiell synpunkt syntes detta enligt byråns mening vara betydelselöst, för så vitt nämligen lånet under denna tid löpte med ränta. Den nuvarande *amorteringskvoten* av en och en halv procent syntes böra bibehållas oförändrad.

Vad angår *räntefotens storlek* hade byggnadsbyrån för sin del ej ansett sig böra framlägga positivt förslag utan inskränkt sig att i princip förorda, att densamma måtte fastställas i överensstämmelse med vad rusdrycksmedelsfondens tillgångar vid annan placering och mot likvärdig säkerhet ansåges kunna inbringa.

I anledning av bostadskreditsakkunnigas förslag, att låntagare skulle vara skyldig att, då lån förmedlades av kommun, *bereda kommunen viss gottgörelse*, förslagsvis en procent om året å den förmedlade krediten, ville byggnadsbyrån erinra, att byrån i skrivelsen den 16 februari 1925 framlagt ett förslag i principiellt sett enahanda syfte, vilket förslag även upptagits i bostadspropositionen för nämnda år. Enligt detta förslag skulle emellertid genom dylika bidrag av låntagarna bildas en särskild fond, bostadslånefondens reservfond, ur vilken gottgörelse enligt vissa grunder skulle beredas låneförmedlande kommuner.

Byrån har vidare erinrat, att med anledning bland annat av detta förslag vid 1925 års riksdag och senare jämväl vid 1926 års riksdag motionsvägen

förslag framfördes därom, att byggnadsföretagare, som under förmedling av kommun erhöles lån ur statens bostadslånefond, skulle vara skyldiga erlægga viss, kommunen tillkommande tilläggsränta såsom vederlag för förmedlingen.

Byggnadsbyrån förklarar sig ej hava velat upptaga till bedömande frågan, vilkendera av dessa anordningar varit att föredraga under de förutsättningar, som dryftades år 1925. Såsom frågan emellertid för närvarande låge, syntes enligt byråns uppfattning tanken på bildandet av en reservfond få lämnas ur räkningen såsom syftande mot anordningar av mera stadigvarande natur, under det att, såsom nyss framhållits, det nu endast syntes böra vara fråga om ett provisorium. Det syntes enligt byråns mening angeläget att icke genom särskilda åtgärder föregripa anordningar, som kunde föranledas av bostadskreditsakkunnigas pågående utredningsarbete. I enlighet härmed ansåge byrån tillrådligt att vidtaga allenast sådana ändringar i lånevillkoren, som låte förena sig med det hittillsvarande provisoriet samt med de huvudsakliga grunder, efter vilka detta upprätthållits.

Med anledning av det sålunda anförda föreslår byggnadsbyrån, att kommun vid förmedling av lån ur statens bostadslånefond skall äga att av låntagaren årligen — utöver den fastställda annuiteten — uttaga en ytterligare avgift av en procent å ursprungliga lånebeloppet, vilken avgift kommunen skulle få tillgodonjuta såsom gottgörelse för förmedlingen.

Vidare har byggnadsbyrån anfördt:

Bostadskreditsakkunnigas förslag, att en *övre belåningsgräns* skulle fastställas för lån ur bostadslånefonden, förslagsvis motsvarande sjuttiofem procent av egendomens värde, hade byrån ansett sig böra biträda. Den som ej förmådde prestera ett visst, icke allt för ringa kapital i ett egnahemsbygge eller ett kooperativt företag, borde enligt byråns mening i eget intresse i regel helt avhålla sig från att inlåta sig på saken eller åtminstone ställa sig avvaktande, till dess han genom sparsamhet avsatt det erforderliga beloppet. Huru kreditgivningen på området än kunde komma att ordnas i framtiden, syntes i förevarande hänseende vissa relativt stränga normer böra upprätthållas till trygghet av rörelsens sunda utveckling.

Vid valet av procentsats för en dylik övre belåningsgräns kunde enligt byrån delade meningar givetvis råda. Byggnadsbyrån ville emellertid erinra om att Kungl. Maj:t fastställt sådan högre belåningsgräns i de fall, där lån förmedlats av enskilda förmedlare. Gränsen hade därvid satts till sjuttiofem procent av fastighetsvärdet i de fall, där lån förmedlats till egna hem, och till åttio procent beträffande vissa större kooperativa byggen. Fastighetsvärdet skulle därvid vara det uppskattade och av byggnadsbyrån godkända värdet, vilket emellertid ej finge överstiga taxeringsvärdet.

Byrån hade i anslutning härtill på närmare anförda skäl stannat vid att föreslå, att gränsen måtte sättas till *sjuttiofem procent*, dock att denna procentsats beträffande stenhus inom stads planlagda område ansetts böra kunna få höjas till *åttio procent*. I fråga om fastighetsvärdets fastställande borde enligt byråns mening gälla de nyss återgivna bestämmelserna beträffande låneförmedling genom enskilda, allenast med den ändringen, att där lån förmedlades av kommun, det syntes böra ankomma på kommunen att fastställa

värdet, ehuru med rätt för byggnadsbyrån att pröva detta värde, som emellertid under inga förhållanden finge överstiga taxeringsvärdet.

I fråga slutligen om bostadskreditsakkunnigas förslag att lån ur bostadslånefonden skulle *utanordnas* först efter det byggnadsföretaget fullbordats har byggnadsbyrån anfört, att det hittills tillämpade förfarandet, att lånen utanordnats redan efter hand som byggnadsföretaget fortskridit, tvivelsutan haft sin stora betydelse under en tid, då läget på penningmarknaden varit sådant, att det torde hava erbjudit stora vanskligheter att uppbringa den nödiga driftkrediten under byggnadstiden. Anordningen vore emellertid förknippad med vissa olägenheter ur förvaltningssynpunkt, varjämte densamma, såsom bostadskreditsakkunniga framhållit, innebure ett visst riskmoment.

Beträffande *enskilda låneförmedlare* syntes alltså böra i vederbörande författning inflyta bestämmelse, att lån ej finge lyftas före byggnadsföretags fullbordande. Vad åter anginge *låneförmedlande kommuner* syntes det ej påkallat att genom liknande föreskrifter förbjuda dem att utbetala lånet före byggnadsföretagets fullbordande, detta dels av det skälet, att någon risk för staten överhuvud taget icke kunde anses föreligga vid kommunal förmedling, och dels därför, att det i allt fall syntes vara kommun obetaget att, såsom faktiskt ofta skedde, med egna medel förskottera krediten under byggnadstiden. Det vore enligt byråns mening tillfyllest att upphäva hittills gällande ovillkorliga skyldighet för kommun att utanordna förmedlat lån successivt. Det skulle sålunda få ankomma på kommunen själv att besluta, huruvida lån ur bostadslånefonden skulle utanordnas i mån av byggnadsföretagets fortskridande eller först efter dess fullbordande.

I sitt utlåtande över byggnadsbyråns förslag har statskontoret, i vad förslaget avser lånevillkoren, anfört, att även om man kunde hysa tvekan att nu vidtaga ändringar av de så sent som genom kungörelsen den 29 juni 1926 meddelade bestämmelserna för ifrågavarande lånerörelse, syntes dock de sakkunniga och byggnadsbyrån hava framfört vägande skäl för vidtagande av vissa ändringar i lånevillkoren.

Förslagets olika detaljer hava av statskontoret lämnats utan erinran.

En reservant inom statskontoret förordar på anförda skäl, att den föreslagna avgiften till låneförmedlande kommun, enligt byggnadsbyråns förslag utgående med en procent av *ursprungliga* lånebeloppet, i stället måtte beräknas å det vid varje tid *oguldna* lånebeloppet samt utgå med en och en halv procent.

Såsom nyss nämndes, hade byggnadsbyrån i sin skrivelse avstått från att avgiva förslag till den procentsats, efter vilken räntan för lån ur bostadslånefonden borde beräknas, utan inskränkt sig till att i princip förorda, att densamma måtte fastställas i överensstämmelse med vad rusdrycksmedelsfondens tillgångar vid placering i annan ordning och mot likvärdig säkerhet ansåges kunna inbringa.

Statskontoret uttalar i sitt utlåtande härom, att räntefotens storlek, med hänsyn till den medelränta, som kunde beräknas vid annan placering av rusdrycks-

Statskontoret.

medelsfondens tillgångar, syntes kunna fastställas, såsom för närvarande vore fallet, till fem procent.

Departementsschefen. Lika med byggnadsbyrån anser jag, att i avvaktan på resultaten av bostadskreditsakkunnigas utredningsarbete det icke kan vara lämpligt att nu företaga några mera väsentliga omläggningar av långivningen ur statens bostadslånefond. Grunderna för låneverksamheten synas mig sålunda böra bibehållas i huvudsak oförändrade.

Därmed anser jag det emellertid icke uteslutet att företaga vissa detaljändringar i lånevillkoren i den riktning, som byggnadsbyrån förordat, synnerligast som förslaget härutinnan, enligt vad av den lämnade redogörelsen framgår, icke skulle vara ägnat att föregripa bostadskreditsakkunnigas utredningsarbete utan tvärtom av dessa själva förordats såsom lämpligt i syfte att förbereda ett mera varaktigt ordnande av hithörande kreditgivning.

Jag anser byggnadsbyrån hava anfört övertygande skäl för att lånevillkoren numera varken behöva eller lämpligen böra göras sådana, att de innefatta något moment av understöd i egentlig mening. Närmast gäller detta, om frågan ses ur statsfinansiell synpunkt. Men även läget på bostadsmarknaden läser motivera en dylik ståndpunkt. Detta läge kan nämligen icke anses vara sådant, att de ännu kvarstående olägenheterna av kristidskaraktär böra föranleda mera väsentliga uppoffringar från statens sida. Och ur byggnadsföretagarnas, närmast de kooperativa sammanslutningarnas och egnahemsbyggarnas, egen synpunkt kan det enligt min mening icke anses välbetänkt att nu med i viss mån konstlade medel framlocka en byggnadsverksamhet, där sådan eljest icke vore att påräkna. Syftet med långivningen bör alltså begränsas till att i görligaste mån undanröja det hinder, som de nuvarande organisatoriska bristerna inom kreditväsendet innebära för en sådan och annan gagnande företagsamhet på ifrågavarande område.

Jag biträder på dessa skäl byggnadsbyråns förslag om upphävande av den hittills medgivna *räntefriheten under första kalenderåret*. I enlighet med byggnadsbyråns uttalade principer och statskontorets yttrande angående medelräntan för vissa rusdrycksmedelsfondens tillgångar, synes mig *räntan* för bostadslånen böra utgå efter oförändrad procentsats eller med fem procent, räknat från utlämningsdagen.

Mot bibehållande av nuvarande grunder för *lånens amortering* har jag icke någon erinran.

Den föreslagna *avgiften till låneförmedlande kommun* synes mig numera vara väl motiverad, och jag biträder därför byggnadsbyråns framställning jämväl härutinnan. Avgiften synes böra utgå med en procent och av övervägande praktiska skäl beräknas på ursprungliga lånebeloppet.

Likaledes ansluter jag mig till byråns förslag om *belåningsgränsens fastställande* till sjuttiofem procent av fastighetsvärdet, med den möjlighet till gränsens höjande till åttio procent, som byggnadsbyrån föreslagit. Byrån förordar, att det *fastighetsvärde*, som skall läggas till grund för beräkningarna i sist berörda hänseende, ej må överstiga taxeringsvärdet. Jag förutsätter emel-

lertid, att man vid tillämpningen av en sådan regel ej behöver förfara så strängt, att lånet ej skulle kunna utanordnas, förrän taxeringsvärdet blivit fastställt. Det torde vara tillfyllest, att lånebeloppet beräknas under hänsynstagande till det sannolika taxeringsvärdet samt att vid dettas fastställande kontrolleras, att lånebeloppet icke överskridit den fastställda belåningsgränsen. Om så skulle visa sig vara fallet, bör givetvis det överskjutande beloppet, för så vitt det ej rör sig om rena obetydligheter, uppsägas till återbetalning.

Vad angår förslaget om *lånens utanordnande* först efter byggnadsföretagets fullbordande anser jag visserligen en sådan regel numera i allmänhet kunna och böra upprätthållas, men det torde vara lämpligast, att man endast ur författningen utesluter nu gällande bestämmelser om *skyldighet* för låneförmedlare att utanordna lånet successivt i mån av byggnadsföretagets fortskridande. Givetvis kunna nämligen en hel del fall förekomma, där övervägande skäl tala för att utbetalningen får äga rum på det hittills gällande sättet, och det synes alltså böra vara byggnadsbyrån obetaget att då föreskriva det utbetalningssätt, som prövas lämpligast.

Vad angår storleken av det belopp, som kan anses erforderligt för utlåning under år 1928 ur statens bostadslånefond, har byggnadsbyrån i sin skrivelse den 13 november 1926 förordat, att detta måtte bestämmas till samma belopp som för år 1927 eller till sex miljoner kronor.

*Erforderliga
låne-medel.*

*Byggnads-
byrån.*

I den hittills utan undantag tillämpade regeln, att lånemedlen ställts till förfogande såsom lån ur statsverkets fond av rusdrycksmedel, varvid denna fond gottskrives all till bostadslånefonden inflytande ränta, har byrån för sin del ej haft någon ändring att föreslå. Till bostadslånefonden för år 1927 inflytande räntor och amorteringar böra därvid enligt byråns mening i första hand disponeras samt nya medel överföras från rusdrycksmedelsfonden allenast i mån av behov.

Statskontoret har i sitt utlåtande över byggnadsbyråns framställning rörande medelstillgången meddelat, att, därest ifrågavarande låneverksamhet ansåges böra fortsättas och medel för densamma anvisas från statsverkets fond av rusdrycksmedel, denna fonds tillgångar, i den mån de ej redan vore disponerade för kapitalförsträckning till statens bostadslånefond, vid innevarande budgetårs slut torde kunna beräknas uppgå till i runt tal 10,700,000 kronor samt att för år 1927 inflytande räntor och amorteringar å redan utlämnade lån från statens bostadslånefond belöpte sig till i runt tal 3,300,000 kronor.

*Stats-
kontoret.*

Byggnadsbyråns framställning i ämnet avgavs, såsom nämnts, den 13 november 1926. Sedan dess har frågan om det för år 1928 erforderliga beloppet kommit i ett något ändrat läge på den grund, att Stockholms stad, såsom förut erinrats, icke fullföljde sin ansökan om lån av 1927 års medel, till följd varav ett belopp av 735,000 kronor, som i byggnadsbyråns fördelningsförslag avsetts för staden, inbesparades. Såsom jag likaledes omnämnt, har av de efter den allmänna fördelningen av 1927 års lånemedel återstående tillgångarna sedermera redan disponerats ett belopp av 100,000 kronor, och det är ingalunda ute-

*Departement-
scheffen.*

slutet, att under år 1927 ytterligare låneansökningar, som kunna befinnas förtjänta av bifall, inkomma i sådan omfattning, att återstoden av besparingen konsumeras.

Byggnadsbyrån har ansett, att det belopp, som bör stå till förfogande för utlåning ur bostadslånefonden under år 1928, ej bör understiga det för innevarande budgetår anvisade beloppet eller sex miljoner kronor. Lämnade uppgifter utvisa, att låneansökningar för år 1927 inkommit i så stor omfattning, att de icke kunnat alla tillgodoses. Härtill kommer, att med de av mig i det föregående föreslagna ändringarna i grunderna för låneunderstöden dessas karaktär av understöd skulle helt upphöra, varefter alltså fråga endast är om placering av rusdrycksmedelsfondens medel till den räntefot, som i övrigt gäller för densamma. Då vidare bostadslånefondens räntor och amorteringar samt rusdrycksmedelsfondens tillgångar, enligt vad statskontoret anfört, väl lämna tillgång till en utlåning av nämnda omfattning, anser jag mig böra jämväl i förevarande del biträda byggnadsbyråns förslag. För ändamålet synas liksom under föregående år i första hand böra disponeras till bostadslånefonden inflytande räntor och amorteringar och i andra hand, i mån av behov, tillgångar ur rusdrycksmedelsfonden. Vidare synas liksom hittills bostadslånefondens samtliga tillgångar böra upptagas såsom skuld till rusdrycksmedelsfonden.

Statens
byggnads-
byrås verk-
samhet.

Statens byggnadsbyrå, för vilken Kungl. Maj:t den 26 september 1921 fastställt instruktion (nr 560), har under år 1926 bedrivit sin verksamhet efter i huvudsak samma riktlinjer som tidigare. Några förändringar i organisationen hava ej vidtagits.

I sin framställning har byrån ej föreslagit någon ändring med avseende å den fortsatta verksamheten. Till bestridande av kostnaderna för byråns verksamhet har för innevarande budgetår ställts till förfogande ett belopp av högst 45,000 kronor. Byrån hemställer, att samma belopp måtte ställas till förfogande för budgetåret 1927—1928.

Byggnadsbyrån har beträffande sina kostnader under budgetåret 1925—1926 lämnat en tablå, enligt vilken dessa uppgingo till följande belopp:

	2:dra halv- året 1925 kronor	1:sta halv- året 1926 kronor	Summa kronor
Arvoden till ledamöter, sekreterare och biträden . . .	16,617.00	15,768.00	32,385.00
Tryckningskostnader för blanketter m. m.	361.00	465.60	826.60
Postporto	180.39	215.70	396.09
Telefonavgifter	159.60	160.50	320.10
Hyra jämte värme, belysning och städning	1,800.00	1,800.00	3,600.00
Skrivmaterial	111.52	138.76	250.28
Arvoden för granskning av ritningar	750.00	3,420.00	4,170.00
Övriga utgifter	273.28	838.93	1,112.21
	20,252.79	22,807.49	43,060.28
Härtill komma kostnader för typritningar	62.30	160.14	222.44
	20,315.09	22,967.63	43,282.72
Avdragas de genom försäljning av typritningar influtna beloppen	891.00	897.75	1,788.75
utgöra alltså kostnaderna för byggnadsbyråns verksamhet under budgetåret 1925—1926	19,424.09	22,069.88	41,493.97

Någon anledning att föreslå ändring med avseende å byggnadsbyråns organisation har enligt min mening icke förekommit.

Vad angår beloppet till bestridande av kostnaderna för byråns verksamhet under budgetåret 1927—1928 biträder jag byråns förslag om 45,000 kronor.

Beloppet synes, i överensstämmelse med vad hittills varit fallet i fråga om medel till förevarande ändamål, böra få utgå från det på extra stat för år 1922 under femte huvudtiteln till statsbidrag åt kommuner med flera för utförande av vissa bostadsbyggnader anvisade reservationsanslaget jämte därunder omförda besparingar, vilket anslag, enligt vad jag förvissat mig om, lämnar tillgång för sådan disposition.

Vid tvenne tidigare tillfällen, nämligen genom brev den 10 mars 1922 och den 30 december samma år, har Kungl. Maj:t ställt särskilda medel, vardera gången högst 10,000 kronor, till byggnadsbyråns förfogande för utförande av vissa typritningar till ledning för egnahemsbyggare. För innehållet i dessa beslut hava redogörelser lämnats i senare avlåtna propositioner i bostadsfrågan (1922 nr 228 sid. 20 och 1923 nr 62 sid. 24), till vilka redogörelser jag får hänvisa.

Det förtjänar omnämnas, att försäljningen av typritningar hittills inbringat omkring 22,500 kronor.

Jag får nu erinra, att Kungl. Maj:t på därom gjord framställning, genom brev den 26 mars 1926 under liknande villkor ställt ytterligare högst 10,000 kronor till byggnadsbyråns förfogande för utarbetande av sådana typritningar, särskilt avsedda för Skåne. Detta beslut synes genom omnämnande till statsrådsprotokollet böra bringas till riksdagens kännedom.

Under åberopande av vad i det föregående anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att för år 1928 *ej mindre* till statens bostadslånefond inflytande amorteringar för år 1927 må disponeras till beredande av nya lån ur fonden i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående angivna grunder, *än även* att för samma ändamål och enligt enahanda grunder må disponeras såsom nya lån ur statsverkets fond av rusdrycksmedel *dels* de till bostadslånefonden inflytande räntorna för år 1927 och *dels* av rusdrycksmedelsfondens tillgångar den 30 juni 1927 ytterligare så stort belopp, att detsamma tillhopa med förenämnda räntor och amorteringar uppgår till sammanlagt högst 6,000,000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ake Karlholm.